

Отримано: 10 лютого 2018 р.

Прорецензовано: 14 лютого 2018 р.

Прийнято до друку: 20 лютого 2018 р.

e-mail: natazachosova@gmail.com

DOI: 10.25264/2311-5149-2018-8(36)-14-18

Зачосова Н. В. Напрями стабілізації стану фінансової складової економічної безпеки національної економіки України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, березень 2018. № 8(36). С. 14–18.

УДК: 338.24.01

JEL-класифікація: E44, G18, O16

Зачосова Наталія Володимирівна,

*доктор економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту та економічної безпеки,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького*

НАПРЯМИ СТАБІЛІЗАЦІЇ СТАНУ ФІНАНСОВОЇ СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті визначено напрями стабілізації стану фінансової складової економічної безпеки національної економіки України. Сформовано перелік стратегічних орієнтирів для стабілізації рівня економічної безпеки окремих сегментів фінансової системи, серед яких банківський сектор, страховий сектор, сектор кредитних спілок, інвестиційний сектор, сектор фінансових компаній. Встановлено стратегічні пріоритети в управлінні банківською безпекою та безпекою небанківського фінансового ринку в системі забезпечення економічної безпеки національної економіки.

Ключові слова: національна економіка, економічна безпека, безпека національної економіки, фінансова безпека держави, фінансові інтереси держави.

Зачёсова Наталия Владимировна,

*доктор экономических наук, доцент, профессор кафедры менеджмента и экономической безопасности,
Черкасский национальный университет имени Богдана Хмельницкого*

НАПРАВЛЕНИЯ СТАБИЛИЗАЦИИ СОСТОЯНИЯ ФИНАНСОВОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

В статье определены направления стабилизации состояния финансовой составляющей экономической безопасности национальной экономики Украины. Сформирован перечень стратегических ориентиров для стабилизации уровня экономической безопасности отдельных сегментов финансовой системы, таких как банковский сектор, страховой сектор, сектор кредитных союзов, инвестиционный сектор, сектор финансовых компаний. Установлены стратегические приоритеты в управлении банковской безопасностью и безопасностью небанковского финансового рынка в системе обеспечения экономической безопасности национальной экономики.

Ключевые слова: национальная экономика, экономическая безопасность, безопасность национальной экономики, финансовая безопасность государства, финансовые интересы государства.

Zachosova Nataliia Volodymyrivna,

*Doctor of Economics, associate professor, professor at the Management and Economic Security Department,
Cherkassy National University named after Bogdan Khmelnytsky*

DIRECTIONS FOR STABILIZATION OF THE ECONOMIC SECURITY'S FINANCIAL COMPONENT IN UKRAINE'S NATIONAL ECONOMY

The directions for the stabilization of Ukraine's national economy's economic security financial component are determined. A list of strategic benchmarks to stabilize the economic security level of financial system individual segments (such as banking sector, insurance sector, credit unions sector, investment sector, financial companies sector) has been formed. Strategic priorities in the management of banking security and non-bank financial market security in terms of the national economy economic security provision system are established.

Key words: national economy, economic security, national economy security, financial security of the state, financial interests of the state.

Постановка проблеми. Фінансова система становить основу економічної безпеки на національному рівні. Саме від ефективного розвитку фінансового сектору залежить здатність держави залучати інвестиційні активи на зовнішніх і внутрішніх фінансових ринках для забезпечення економічних потреб і задоволення фінансових інтересів країни, народу, бізнес-структур. Водночас макроекономічні показники України свідчать про дестабілізацію фінансової системи та наявність деструктивних процесів на ринках фінансових послуг. Високий рівень інфляції, нестабільність валютного курсу, недовіра до національної грошової одиниці, низькі ставки за депозитами під час дорогого кредитування, дефіцит державного бю-

джерету, великий податковий тягар – усі ці обставини, інтенсифіковані політичною кризою і фінансовою залежністю України від міжнародних фінансових організацій, дають змогу говорити про те, що нині Україна перебуває у стані фінансової безпеки. На макrorівні фінансову безпеку визначають рівнем боргової, бюджетної, банківської, грошово-кредитної, валютної системи, а також станом небанківського фінансового ринку. Остання складова, в умовах ринкової економіки, разом із банківською безпекою, має найбільший вплив на стан економічної безпеки національної економіки, оскільки є джерелом фінансування потреб національного господарства. З огляду на це, актуальними є спроби визначення на науковому рівні напрямів стабілізації стану фінансової складової економічної безпеки національної економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Усвідомлення тісного зв'язку між станом фінансової безпеки держави та рівнем економічної безпеки національної економіки України стало приводом для проведення численних наукових досліджень вітчизняними вченими. Так, І. М. Крупка досліджує фінансово-економічну безпеку банківської системи України та перспективи розвитку національної економіки [1], Є. Є. Дмитрієв визначає сучасні міжнародні загрози для національної економічної та фінансової безпеки України [2], Т. М. Верещагіна вивчає грошово-кредитну складову національної економічної безпеки в контексті фінансового розвитку України [3], Р. С. Вовченко систематизує підходи до розкриття сутності фінансової безпеки банківського сектору національної економіки [4], А. І. Бондаренко конкретизує механізми державного забезпечення результативності фінансової безпеки в національній економіці [5], Т. Е. Белялов уточнює фінансово-економічні аспекти національної безпеки України [6]. Однак не зникає потреба у проведенні досліджень, які б дозволяли усвідомити можливості стабілізації стану окремих складових фінансової безпеки України з тим, щоб у підсумку досягти високого рівня захищеності фінансової складової економічної безпеки національної економіки.

Метою дослідження є визначення напрямів стабілізації стану фінансової складової економічної безпеки національної економіки України. Для досягнення поставленої мети **необхідним є виконання ряду завдань**, зокрема доцільно сформулювати перелік стратегічних орієнтирів для стабілізації рівня економічної безпеки окремих сегментів фінансової системи та встановити стратегічні пріоритети в управлінні банківською безпекою та безпекою небанківського фінансового ринку в системі забезпечення економічної безпеки національної економіки.

Виклад основного матеріалу. Реалізацію фінансових інтересів держави має бути покладено в основу розробки стратегічних імперативів забезпечення економічної безпеки національної економіки та пріоритетів розвитку системи фінансової безпеки держави. Для усвідомлення напрямів державного регулювання подальшого розвитку фінансової системи з максимальним рівнем забезпечення економічної безпеки національної економіки в перспективі, регуляторам вітчизняного фінансового ринку належить встановити стратегічні пріоритети розвитку сегментів його розвитку в довгостроковій функціональній перспективі. Сформуємо перелік стратегічних напрямів стабілізації рівня фінансової безпеки України через покращення функціонального стану секторів фінансового ринку:

1) банківський сектор: залишення на ринку тільки великих системних банків, збільшення кількості банків із вітчизняним капіталом, підвищення вимог до банківського капіталу та якості активів, збільшення розмірів гарантування вкладів фізичних осіб і запровадження гарантування вкладів юридичних осіб, розширення спектру банківських послуг із пріоритетом на реалізацію довгострокового кредитування; посилення вимог до рівня освіти, кваліфікації і досвіду роботи топ-менеджменту та керівників банківських установ, зниження рівня наявності іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі, посилення вимог до транспарентності банківської діяльності, запровадження сучасних систем захисту інформації і забезпечення фізичної (силової) безпеки ресурсів; формування бази даних клієнтів банків, які не виконали свої фінансові зобов'язання;

2) страховий сектор: стимулювання розвитку медичного страхування; перегляд механізму встановлення цін на страхові продукти і послуги із урахуванням нових нетипових ризиків; моніторинг стану страховиків із використанням тестів раннього попередження банкрутства; збільшення вимог до капіталу та персоналу страхових компаній; розширення можливостей для розміщення інвестиційних ресурсів страховиків на вітчизняному фінансовому ринку; підтримка співпраці банків і страхових компаній у процесі надання послуг; встановлення вимог до стану економічної безпеки страховиків; запровадження інформаційних продуктів із метою захисту баз даних клієнтів страхових компаній і процесів надання послуг он-лайн; перегляд політики оподаткування страхової діяльності; збільшення вимог до транспарентності компаній;

3) сектор кредитних спілок: закріплення за кредитними спілками статусу неприбуткових організацій лише після року провадження ними діяльності на ринку; встановлення фінансових вимог до учасників кредитних спілок, надання можливості кредитним спілкам надавати послуги юридичним особам (малим і середнім підприємницьким структурам) підвищення вимог до рівня прозорості діяльності спілок; пері-

одичний моніторинг рівня економічної безпеки кредитних спілок; встановлення репутаційних вимог до кредитних спілок і їх керівників; встановлення обмежень на різницю у вартості між активними і пасивними операціями кредитних спілок;

4) інвестиційний сектор (корпоративні і пайові інвестиційні фонди, недержавні пенсійні фонди, компанії з управління активами): розвиток спеціалізованих інвестиційних компаній і фондів; створення фонду гарантування інвестицій для міноритарних інвесторів; встановлення вимог до керівників і топ-менеджменту інвестиційних компаній, диверсифікація доступних джерел розміщення компаніями інвестиційних ресурсів; надання державних гарантій для виходу вітчизняних інвестиційних фондів і компаній на європейські і міжнародні ринки капіталів; посилення вимог до капіталу компаній з управління активами; активізація створення недержавних пенсійних фондів окремими підприємствами, об'єднаннями підприємств або галузевими об'єднаннями для своїх працівників; прискорення пенсійної реформи і запровадження практики недержавного пенсійного страхування в Україні;

5) сектор фінансових компаній (ломбарди, довірчі товариства, фонди фінансування будівництва, лізингові та факторингові компанії тощо): стимулювання практики створення фінансових супермаркетів для комплексної реалізації фінансових продуктів і послуг на вітчизняному фінансовому ринку; запровадження щорічного рейтингування в межах кожного виду фінансових компаній; запровадження інституту фінансового омбудсмену для захисту інтересів споживачів фінансових послуг; контроль стану економічної безпеки фінансових компаній, збір і систематизація даних щодо їх діяльності із подальшим оприлюдненням на офіційних ресурсах.

Загалом можна запропонувати універсальні стратегічні пріоритети безпеки орієнтованого розвитку вітчизняного фінансового ринку:

- активізація процесу підвищення рівня фінансової грамотності населення через систему закладів вищої освіти;
- формування резерву топ-менеджменту для роботи у фінансових установах (зокрема, у системних банках, державних страхових компаніях, найбільших інвестиційних фондах і компаніях із управління активами тощо) шляхом організації навчання у спеціалізованих підрозділах закладів вищої освіти;
- підвищення вимог до рівня транспарентності фінансових установ; його періодична оцінка та публікування рейтингів інформаційної прозорості професійних учасників фінансового ринку;
- періодичний моніторинг стану економічної безпеки фінансових установ, оцінювання рівня банківської безпеки та безпеки небанківського фінансового ринку; це завдання може бути покладено на одного із державних регуляторів (Національний банк України, Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національну комісію з цінних паперів і фондового ринку або на єдиний мегарегулятор фінансового ринку у випадку підтримання на державному рівні ідеї його створення);
- перехід до дистанційного онлайн обслуговування, що легше піддається моніторингу з боку владних структур;
- встановлення обмежень на ціни на окремі фінансові продукти і послуги;
- формування пакету документального забезпечення оцінювання рівня економічної безпеки на мікротамакrorівнях.

Визначені стратегічні пріоритети пропонуємо відобразити в загальній стратегії економічної безпеки національної економіки України. Водночас важливо їх узгодити з основними положеннями Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 р., а також покласти в основу Стратегії фінансової безпеки України та Стратегії економічної безпеки України, які повинні стати документальним забезпеченням процесу гарантування високого рівня захищеності вітчизняної економіки від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз. Успішне слідування напрямам стабілізації стану фінансової безпеки України матиме позитивні наслідки для розвитку ринків фінансових послуг, що сприятиме економічній безпеці національної економіки.

Запропонований перелік стратегічних напрямів стабілізації рівня фінансової безпеки України не є вичерпним. Слідування йому дозволить закласти механізми мінімізації тінювих грошових потоків у вітчизняній фінансовій системі в контексті забезпечення фінансової безпеки держави, що є одним із важливих сучасних завдань національного рівня.

Наведемо перелік стратегічних пріоритетів стабілізації стану фінансової складової економічної безпеки національної економіки, сформований на основі систематизації імперативів забезпечення економічної безпеки на фінансовому ринку із врахуванням характерних для його учасників загроз і можливостей (таблиця 1).

Стратегічні пріоритети стабілізації стану фінансової складової економічної безпеки національної економіки

Напрями стабілізації на макрорівні	Заходи на рівні учасників фінансового ринку	Тактичні управлінські рішення
Збільшення обсягу капіталу	Підвищення рівня фінансово-інвестиційної безпеки	Мінімізація інвестиційних і фінансових загроз
Моніторинг якості активів	Мінімізація частки проблемних активів	Відмова від нерентабельних фінансових послуг
Встановлення або розширення переліку економічних нормативів	Розробка системи внутрішніх нормативів безпеки	Проведення оцінювання рівня економічної безпеки
Модернізація системи економічної безпеки	Стимулювання до самозабезпечення безпеки	Формування бюджету забезпечення безпеки
Розширення асортименту фінансових продуктів і послуг	Розробка інноваційних фінансових продуктів і послуг, аналіз їх загроз	Аналіз загроз запровадження нових видів традиційних для ринку продуктів і послуг
Формування єдиної бази кредитних історій	Розробка власного інформаційного пакету	Упорядкування інформації для централізованої бази
Формування фонду компенсації збитків від інвестиційних втрат	Помірне використання агресивних інвестиційних стратегій	Оцінювання загроз реалізації кожної окремої інвестиційної стратегії
Оцінка загроз і можливостей від виходу на міжнародні ринки капіталу	Розширення напрямів диверсифікації інвестиційних портфелів	Оцінювання загроз різних напрямів інвестиційної діяльності
Збільшення обсягу залученого капіталу	Підвищення рівня кредитоспроможності	Безпеко орієнтована реструктуризація капіталу
Організація навчання персоналу для фінансових установ	Формування професійного штату для управління безпекою	Встановлення вимог до персоналу, задіяного в управлінні безпекою
Збільшення рівня доступності фінансових послуг	Безпеко орієнтована модернізація цінової політики	Оцінка втрат від зменшення вартості на окремі види послуг
Підвищення рівня інформаційної прозорості	Розробка політики інформаційної прозорості	Оцінювання рівня інформаційної прозорості

У межах кожного визначеного стратегічного напрямку планується виокремлювати набір тактичних заходів забезпечення економічної безпеки, а також оперативних дій щодо захисту ресурсів фінансового ринку та його учасників у процесі їх функціонування. Їх закріплення та конкретизація повинні знайти відображення в таких основоположних документах забезпечення економічної та фінансової безпеки, як Стратегія забезпечення фінансової безпеки України та Стратегія забезпечення економічної безпеки національної економіки. Саме ці два документи повинні стати в майбутньому основою інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки України в довгостроковій перспективі.

Висновки. Отже, забезпечення економічної безпеки національної економіки є неможливим завданням для виконання на державному рівні, без стабілізації стану фінансової системи як основи конструктивного процесу розвитку національного господарства. У дослідженні запропоновано такі напрями стабілізації стану фінансової складової економічної безпеки національної економіки України: стимулювання підвищення рівня фінансової грамотності населення; формування кадрового резерву надійного та високоосвіченого персоналу для професійних учасників ринків фінансових послуг і державних регуляторів; підвищення рівня інформаційної прозорості, періодичний моніторинг стану системи економічної безпеки із обов'язковим повідомленням отриманих результатів державному регулятору; перехід до дистанційного онлайн обслуговування споживачів фінансових продуктів і послуг із метою спрощення завдання проведення фінансового моніторингу; розширення асортименту фінансових продуктів і послуг, формування пакету документального забезпечення формування; оцінювання й управління функціонуванням системи економічної безпеки на мікро- та макрорівнях. Перспективи подальших досліджень криються в розробці конкретних тактичних дій для кожного із регуляторів фінансових ринків для забезпечення ними максимального рівня безпеки в окремих сегментах фінансової системи України.

Література:

1. Крупка І. М. Фінансово-економічна безпека банківської системи України та перспективи розвитку національної економіки. *Бізнес Інформ*. 2012. № 6. С. 168-175.
2. Дмитрієв Є. Є. Сучасні міжнародні загрози для національної економічної та фінансової безпеки України. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2013. Вип. 37. С. 244-255.

3. Верещагіна Т. М. Грошово-кредитна складова національної економічної безпеки в контексті фінансового розвитку України. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент.* 2014. Вип. 4. С. 148-152.
4. Вовченко Р. С. Підходи до розкриття сутності фінансової безпеки банківського сектору національної економіки. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики.* 2015. Вип. 2. С. 51-59.
5. Бондаренко А. І. Механізми державного забезпечення результативності фінансової безпеки в національній економіці. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування.* 2017. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2017_2_7. (дата звернення: 07.02.2018).
6. Белялов Т. Е. Фінансово-економічні аспекти національної безпеки України. *Інвестиції: практика та досвід.* 2014. № 16. С. 61-67.